

Γιατί χελάνε
με το
ρατσισμό,

Από την ομάδα εργασίας
του 7^{ου} ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΧΑΡΝΩΝ

Ρατσιστικά ανέκδοτα

Καταρχάς πρέπει να παρατηρήσουμε ότι τα καθαρά ρατσιστικά ανέκδοτα αποτελούν καθορισμένες “επισημοποιημένες” κατηγορίες στο Internet, που οπωσδήποτε καταλαμβάνουν περίπου το 1/5 των κατηγοριών που εντοπίσαμε στο Internet. Αυτό σημαίνει τουλάχιστον τα παρακάτω:

- A. Ο ρατσισμός καταχωρείται και άρα επισημοποιείται, ονομάζεται και καθορίζεται ως συγκεκριμένη κατηγορία και άποψη.
- B. Δεν κατονομάζεται ως ρατσισμός.
- Γ. Ωστόσο, όποιος χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη πρόσβαση γνωρίζει ότι τα συγκεκριμένα αστεία έχουν στόχο μια μερίδα ανθρώπων, άρα εκ των προτέρων δέχεται τη σύμβαση: Κάποιοι “ανώτεροι”, διακωμωδούν κάποιους “κατώτερους”.

Δ. Ο ορισμός του “ανώτερου” ή “κατώτερου” δεν είναι συγκεκριμένος, με την έννοια της φυλής, για παράδειγμα, ή του χρώματος, αλλά καθορίζεται από ποικίλα χαρακτηριστικά και μάλιστα θα μπορούσε να συνοψιστεί ως εξής:

Ε. Οποιοδήποτε διαφορετικό χαρακτηριστικό που διαθέτει μια μειοψηφία ή η πλέον αδύνατη ομάδα μπορεί να θεωρηθεί αντικείμενο χλευασμού ή ειρωνείας.

ΣΤ. “Ο ανώτερος” ή ο “κατώτερος”, λοιπόν, σχετίζεται άμεσα με την έννοια της εξουσίας και επιβολής, κάτι που δημιουργεί και διαιωνίζει τη βασική αντίληψη: “οι άνθρωποι είναι άνισοι”. Το γεγονός αυτό, επειδή είναι δεδομένο και επαναλαμβάνεται, προκαλεί και το γέλιο.

Στο Internet μπαίνει οποιοδήποτε. Πρόκειται για το πιο σύγχρονο μαζικό μέσο ενημέρωσης, που κερδίζει όλο και περισσότερο τις καρδιές των εφήβων και νέων, αφού έχει ποικιλία, διαθέτει όλη τη γοητεία της σύγχρονης τεχνολογίας και ταυτόχρονα ενισχύεται από την επικαιρότητα και τη διαρκή ανανέωση των πηγών του.

αυθόγεις-σχόλια
της ομάδας
εργασίας

ΣΚΕΦΤΗΚΑΤΕ ΨΟΤΕ ΓΙΑΤΙ ΓΕΛΑΜΕ; ΣΚΕΦΤΗΚΑΤΕ ΨΟΤΕ ΜΕ ΤΙ ΓΕΛΑΜΕ;

Αυτή η υπεραπλουστευτική αντίληψη, έτσι, για να γελάμε, μπορεί να μην είναι και τόσο αληθινή. Ποτέ δεν κάνουμε ή δε λέμε τυχαία κάτι για να γελάσουμε.

Ακόμη και στο θέατρο ή στην τέχνη το κωμικό έχει τους κανόνες και τις προϋποθέσεις του. Το γέλιο, λένε κάποιοι ειδικοί, προκαλείται γιατί ανακαλείται μέσα μας μια παιδική ανάμνηση, η παιδικότητά μας, που τη ζούμε στιγμιαία απ' την αρχή. Είναι μια διαδικασία που μοιάζει λίγο με τη διαδικασία του ελατηρίου, που συσπειρώνεται και εκτινάσσεται προκαλώντας αυξανόμενο γέλιο στο μικρό παιδί. Η ίδια διαδικασία, αν μεταφερθεί στο επίπεδο των ιδεών, μας εξηγεί πώς και γιατί παράγεται το γέλιο, στην κωμωδία του Μολιέρου λόγου χάρη. Έτσι η επανάληψη, που αποτελεί μια συγκεκριμένη μέθοδο της κλασικής κωμωδίας, προκαλεί το γέλιο όταν συμβολίζει τη διαδικασία ενός συναισθήματος συμπιεσμένου που εκτινάσσεται

σαν ελατήριο και μιας ιδέας που διασκεδάζει με το να το συμπιέζεις ξανά.

Συχνά η σοβαρότητα της ζωής εξαφανίζεται, αν σκεφτούμε τους ανθρώπους να δρουν σαν μαριονέτες. Δεν υπάρχει παιχνίδι πιο διασκεδαστικό απ' αυτό και κάθε παιδί θα το προτιμούσε αβίαστα. Ακόμη, το γέλιο πηγάζει αυθόρμητα από ένα παιδί με τη διαδικασία της χιονοσιβιάδας. Ένα αποτέλεσμα που πολλαπλασιάζεται, καθώς προχωρά, και μάλιστα συχνά προς ανεξέλεγκτες κατευθύνσεις. Έτσι συχνά έχουμε μια σημαντική δυσαναλογία ανάμεσα στην αιτία και το αποτέλεσμα: Αυτό προκαλεί το γέλιο. Έτσι παράγεται κάτι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, επειδή πρόκειται κάπως σαν μια αφηρημένη της ζωής.

Το γέλιο είναι ο θάνατος της ιεραρχικής απόστασης, είναι αυτό που φέρνει την ανθρώπινη μορφή κοντά, αφού το υποκείμενο ως

απόμακρη μορφή δεν μπορεί να είναι κωμική και για να γίνει πρέπει να έρθει κοντά μας. Έτσι αλλάζει και την αντίληψη περί του χρόνου και αντικαθιστά το παρελθόν με το παρόν, το μακρινό με το απτό, το ζωντανό με το άμεσο.

Στην εφηβεία αυτό που θεωρείται κωμικό αποκτά μια πιο ειδική σύνδεση με τις ανάγκες και τις προτεραιότητες της ηλικίας: Το μαύρο χιούμορ ή τα πρόστυχα αστεία είναι δημοφιλή στην εφηβεία. Το στοιχείο του ελέγχου είναι ιδιαίτερα εμφανές στα πειράγματα και στα αστεία με θέμα, για παράδειγμα, τα δυο φύλα, ειδικά στα νεαρά αγόρια. Η αδυναμία αφορίζεται με υποτιμητικές κατηγορίες, όπως «είσαι γυναίκα». Έτσι, μέσα από το αστείο εμφυτεύονται τα στερεότυπα των φύλων. Αυτό, βέβαια, υπενθυμίζει την κοινωνική διάσταση του χιούμορ και μάλιστα τις τρεις κοινωνιολογικές ερμηνείες του χιούμορ, που επικεντρώνονται σε τρεις ευρείες λειτουργίες: τη σύγκρουση, τον έλεγχο και τη συναίνεση.

Το χιούμορ ως σύγκρουση είναι ένα όπλο ή μια επιθετική πράξη η οποία χρησιμοποιείται για να βλάψει κάποιον ή να επιβεβαιώσει κυριαρχία πάνω του. Ο σαρκασμός, η κοροϊδία είναι τυπικές μορφές αυτού του είδους και μπορούν να ανυψώσουν το ηθικό ενός ατόμου ή άλλων ομάδων στη σύγκρουσή τους.

Το χιούμορ ως έλεγχος αποτρέπει τη σύγκρουση βοηθώντας στην αποκατάσταση και τη διατήρηση της τάξης. Οι ανθρωπολόγοι επισημαίνουν πως στις πρωτόγονες κοινωνίες οι αστεϊσμοί διατηρούσαν την ισορροπία ανάμεσα σε ανθρώπους και ομάδες που εξαιτίας της θέσης τους και των κοινωνικών δεσμών τους θα είχαν διαφορετικά ανταγωνιστικές σχέσεις, απειλώντας έτσι τη συνοχή της κοινωνίας.

Η τρίτη λειτουργία του χιούμορ τονίζει την αλληλεγγύη και τη φιλία. Σ' αυτήν κυρίαρχη σημασία έχουν η αρχή «της ηδονής» και το στοιχείο του παιχνιδιού. Εμφανίζεται στις ομαδικές δραστηριότητες προς χάρη της ομάδας και για το μόνο λόγο της απόλαυσης της συντροφικότητας.

Οποιαδήποτε χιουμοριστική πράξη ή γεγονός θα μπορούσε να περιέχει μια ή περισσότερες απ' αυτές τις λειτουργίες. Θα μπορούσε εξίσου να χρησιμοποιηθεί ως όπλο σε μια σύγκρουση εναντίον του κυρίαρχου πολιτισμού. Το χιούμορ συχνά εμπεριέχει και τάσεις εναντίωσης. Έτσι, ενώ η έκδηλη λειτουργία των τηλεοπτικών κωμωδιών που αναφέρονται σε εθνικές καταστάσεις είναι η απεικόνιση του βαθμού της ανοχής μιας κοινωνίας, ο λανθάνων σκοπός είναι η δξυνση της φυλετικής δυσαρμονίας. Έτσι, λοιπόν, το χιούμορ αποτελεί το μέσο, και ο τρόπος με τον οποίο το μέσο αυτό χρησιμοποιείται επαφίεται στις κοινωνικές δομές και αναγκαιότητες.

Κάτι παρόμοιο, άλλωστε, συμβαίνει και μ' αυτό που αποκαλούμε «πολιτισμική ταυτότητα». Διότι, εάν το να ανήκει απλώς κανείς κάπου λόγω καταγωγής συνεπάγεται τον αναγκαστικό αποκλεισμό για τους άλλους και υπονοεί μια οριστικά κλειστή κοινωνία, αντίθετα, η δυνατότητα να ανήκει κανείς κάπου έπειτα από επιλογή μισανοίγει τις πόρτες στους άλλους. Και αυτό ισχύει πολύ περισσότερο, αφού, στην πραγματικότητα, το άτομο δέχεται την κοινωνία και τις αξίες της τις υιοθετεί, μόνο όταν υπάρχει η δυνατότητα και να τις αρνηθεί. Σε περίπτωση που αυτή η δυνατότητα δεν υπάρχει, δεν τις δέχεται, αλλά απλώς τις υφίσταται.

Ρατσιστικά ανέκδοτα

Παράδειγμα

- Τι κάνει ένας Αλβανός στο θέατρο;
- Κλέβει την παράσταση.

Οι μαθητές αναλύουν το ανέκδοτο

Το γέλιο στο συγκεκριμένο ανέκδοτο πηγάζει από το συνδυασμό δυο εννοιών, που όμως πρέπει να θεωρηθούν δεδομένες. Εδώ πρόκειται για την επανάληψη μιας σύμβασης που προϋποτίθεται για να υπάρξει το αστείο. Άρα προϋποτίθεται ότι: α) οι Αλβανοί πάντοτε κλέβουν, β) το θέατρο είναι ένας χώρος όπου κανείς δεν μπορεί να υπάρξει, παρά μόνο σε σχέση με την παράσταση.

Έτσι, λοιπόν, το χιουμοριστικό στοιχείο παράγεται στη δεδομένη περίπτωση από τις δύο αυτές προϋποθέσεις, που όμως η επανάληψή τους θεωρείται δεδομένη και επομένως η ιδεολογία τους αδιάσειστη. Έτσι, το ρατσιστικό μήνυμα δένεται άρρηκτα με την παραγωγή του γέλιου. Αν δεν ισχύει το ένα, δεν μπορεί να ισχύσει ούτε το άλλο. Αν δε δεχτούμε το ένα ως δεδομένο, δεν έχει νόημα και το κωμικό.

Ας θυμηθούμε εδώ μια άποψη που διατυπώθηκε, ότι το κωμικό εκφράζει μια ατομική ή συλλογική ατέλεια που αξιώνει την άμεση διόρθωση. Ταυτόχρονα αλλάζει την αντίληψη περί του χρόνου και αντικαθιστά το παρελθόν με το παρόν, το μακρινό με το απτό, το ζωντανό, το άμεσο. Έτσι, καταστάσεις που ίσως είναι παρελθοντικές, μακρινές ή ακόμη θεωρητικές αποκτούν μια πιο ζωντανή, απτή και άμεση ύπαρξη. Αυτές οι διαδικασίες κάνουν το ανέκδοτο από τη μια επίκαιρο και παραδεκτό, από την άλλη το κατατάσσουν στους μοχλούς διαιώνισης των στερεοτύπων, κατατάσσοντάς το σ' ένα είδος χιούμορ που μόνο επιθετικό και κυριαρχικό μπορεί να θεωρηθεί.

«Ξεκινήσαμε στραβά»...

Η εικόνα των Αλβανών στην ελληνική κοινωνία είναι πολύ αρνητική, κυρίως λόγω της τάσης και από τα ΜΜΕ για γενίκευση: σκοτώνει ένας Αλβανός, σκοτώνουν όλοι οι Αλβανοί. Αντιθέτως, ο Αλβανός που στο δυστύχημα του Μαλιακού βοήθησε να βγουν τα παιδιά από το λεωφορείο δεν «έπαιξε» ως είδηση. Αυτό θέλουν να αλλάξουν οι σύλλογοί τους προβάλλοντας τα θετικά της παρουσίας των Αλβανών στην Ελλάδα, καθώς και επιτυχημένους συμπατριώτες τους που ζουν στην Ελλάδα. «Ξεκινήσαμε στραβά» παρατηρεί ο κ. Γκαμπέτα, μετανάστης από την Αλβανία. «Πήγαμε να χτίσουμε ένα σπίτι και αρχίζουμε από το ρετιρέ. Πρέπει κάποια στιγμή να βρούμε τη χρυσή τομή, αυτά που μας ενώνουν. Να υπερβούμε αυτή τη βαλκανική νοοτροπία που μας κρατά εγκλωβισμένους σε παλιά μίσση και πρακαταλήψεις». Για να συμβεί αυτό, πρέπει καταρχάς να ξεκαθαρίσει το νομοθετικό πλαίσιο για τους μετανάστες, το οποίο σήμερα αποτελεί τη μεγαλύτερη τροχοπέδη για την ενσωμάτωσή τους και πηγή των πολλών προβλημάτων.

BHMA 10/10/04

